

Filologiens historie

ARKAISK OG KLASSISK TID	Theagenes fra Rhegion	Rhegion	6. årh.
	Platon	Athen	c.429-347
	Zoilos	Amphipolis	c.400-c.320
	Aristoteles	Stageira => Athen	384-322
	Theophrastos	Athen	c.370-c.284
	Herakleides Pontikos	Herakleia Pontike	c.390-c.310
	Aristoxenos	Taras => Athen	c.370-c.300

Homerstudiet er omtrent så gammel som de homeriske digte. Svære ord har været udlagt av digterne i arkaisk tid, og passager er blevet fortolket og kritiseret. Xenophanes angriber Homers og Hesiods antropomorfe guder, og Theagenes svarer igen med allegoriske tolkninger. Vi møder litteraturkritik i Aristophanes' komedier, og Platon og Zoilos (med øgenavnet Όμηρομάστιξ) fortsætter det moralsk begrundede angreb på Homer og digterne. I Dervenipapyrusen fra omkr. 340 er der bevaret en løbende kommentar til et orfisk digt.

Aristoteles definerer litterære genrer og opstiller teorier for deres form og virkemidler. Hans *Poetik* bliver bestemmende for dramaet indtil nutiden. Hans efterfølgere peripatetikerne (Theophrast, Herakleides Pontikos, Aristoxenos) er særlig interesserede i biografiske tolkninger, der ofte, cirkulært, var baseret på læsninger av digterne selv.

HELLENISTISK TID	Philetas fra Kos	Kos => Alexandria	c. 340-c.285
	Zenodotos	Alexandria	c.325-c.260
	Apollonios Rhodios	Alexandria => Rhodos	c.295-c.215
	Kallimachos	Alexandria	c.300-c.240
	Eratosthenes	Alexandria	c.285-194
	Aristophanes fra Byzans	Alexandria	c.257-c.180
	Aristarchos fra Samothrake	Samothrake => Alexandria	c.216-c.144
	Krates fra Mallos	Pergamon	c.200-c.140
	Dionysios Thrax	Alexandria => Rhodos	c.170-c.90
	Tryphon	Alexandria	c.60-c.10
	Philodemos	Gadara => Rom	c.110-c.40
	M. Terentius Varro	Rom	116-27

Kong Ptolemaios I (eller II) grundlagde Museet (Μουσείο) i Alexandria med det berømte bibliotek, hvor ambitionen var at samle al græsk litteratur. Der blev lavet nye tekstudgaver på baggrund av sammenligninger mellem en række avvigende håndskrifter. Museets medlemmer var ofte både digtere og filologer.

Zenodot (bibliotekar fra ca. 284) var den første tekstkritiske udgiver (διορθώτης) av Homer, Hesiod, Anakreon og Pindar. Han markerede de vers, han mente var uægte, med en *obelos*. Ægtheden blev vurderet på baggrund av logisk og stilistisk konsistens, gentagelse, kvalitet og moral. Atetiserede vers blev ikke fjernet fra teksten (ἀθετῶ "annullere").

Kallimachos var ikke bibliotekar, men skrev Πίνακες i 120 bind, dvs. et katalog over alle bibliotekets bøger opstillet efter genre og med forfatterbiografier. Aristophanes (bibliotekar fra ca. 200) skal have indført accenter og kolometri, og han skal have udgivet de lyriske og dramatiske digtere. Han markerede versgentagelser i homerteksten med en *asterisk*.

Aristarch (bibliotekar fra ca. 180) markerer højdepunktet inden for antik tekstkritik. Hans homerudgave indeholdt en række forskellige tekstkritiske tegn, der stadig er bevaret i Venetushåndskriftet (10. årh.). De righoldige skolier til dette håndskrift bevarer ligeledes sammendrag av hans fortløbende kommentar. Aristarch gendrev οί χωρίζοντες, der hævdede, at *Iliaden* og *Odyseen* var skrevet av forskellige forfattere. Motto: Όμηρον ἐξ Όμήρου σαφηνίζειν.

Stoikerne har en særlig forkærlighed for allegorisk tolkning, men har særlig betydning for udviklingen av grammatisk teori. Epikuræeren Philodems værker er blevet genfundet i Herculaneum; han kritiserer den herskende moralske litteraturteori og den allegoriske metode (à la Achilleus = solen, Hektor = månen).

Varro grundlægger det sprogvidenskabelige studium av latin på baggrund av den græske tradition. Han argumenterer for analogi frem for anomali (i modsætning til stoikerne).

KEJSERTIDEN	Didymos Chalkenteros	Alexandria	c.63-c.10
	Dionysios fra Halikarnassos	Rom	c.60-10
	M. Verrius Flaccus	Rom	c.55-c.20
	Philon	Alexandria	c.10-c40
	Q. Asconius Pedianus	Rom	c.9-c.76
	Velius Longus	Rom	tidl. 2. årh.
	Apollonios Dyskolos	Alexandria	2. årh.
	Ailios Herodianos	Alexandria => Rom	c.180-c.250

Didymos var enormt produktiv, ca. 4.000 bind, men ikke synderlig original efter henvisningerne i vores skolier at dømme. Hans arbejde med korlyrisk metrik (Pindar og tragikerne) danner skole. Hans kommentar til Demosthenes' 3. *Phil.* er genfundet i papyrus.

Perioden præges af grammatikker og leksika, der skal bestemme og foreskrive god sprogbrug, på græsk kendetegnet ved Ἀττικισμός (f.eks. Dionysios), på latin ved en tilsvarende fastholdelse af et ciceroniansk ideal.

Philon overfører den allegoriske tolkning på det *Gamle Testamente* (f.eks. Adam = νοῦς, Eva = αἴσθησις) og danner skole for middelalderens bibeleksegese.

SENANTIKKEN	Servius Maurus Honoratus	Rom	4. årh.
	Ælius Donatus	Rom	4. årh.
	Hesychios	Alexandria	5. årh.
	Priscianus	Konstantinopel	c.500
	Isidorus	Sevilla	ca.560-636

MIDDELALDEREN	Beda	Monkwearmouth	c.672-735
	Alcuinus (Albinus Flaccus)	Aachen => Tours	c.735-804
	Rabanus Maurus	Mainz	c.780-856
	Photios	Konstantinopel	c.820-894
	Ioannes Tzetzes	Konstantinopel	c.1110-c.1180
	Eustathios	Konstantinopel => Thessalonike	c.1115-1198

Efter et par kritiske århundreder, hvor en stor del af den klassiske litteratur får tabt, oplever Vesten et dannelsesopsving under den karolingiske renæssance, der dog er begrænset til Kirken: bl.a. Alcuin og Rabanus. Tilsvarende i øst med patriarken Photios, der skriver Βιβλιοθήκη, et resumé af 280 antikke bind, hvorav de fleste nu er tabte. Antikke kommentarer bliver i samme periode ekscerperet til skolier eller nye kommentarer (f.eks. av Tzetzes og Eustathios).

RENÆSSANCEN	Lovato Lovati	Padua	1241-1309
	Maximos Planudes	Konstantinopel	c.1260-1330
	Dante Alighieri	Firenze	1265-1321
	Manuel Moschopoulos	Konstantinopel	c.1265-c.1316
	Demetrios Triklinios	Konstantinopel	c.1280-c.1340
	Francesco Petrarca	Avignon => Venedig	1304-1374
	Poggio Bracciolini	Firenze => Rom	1380-1459
	Lorenzo Valla	Pavia	c.1407-1457
	Desiderius Erasmus fra Rotterdam	Leuven => Basel	1466-1536
	Guillaume Budé	Paris	1468-1540
	Henri Estienne (Stephanus)	Paris	1528-1598
	Joseph Justus Scaliger	Paris => Genève	1540-1609
	Isaac Casaubon	Genève => Paris => London	1559-1614

Renæssancen er kendetegnet ved en genopdagelse af den antikke litteratur. Humanismen tager antikken som sit dannelsesideal. Der pågår en intens jagt på sjældne eller glemte håndskrifter, f.eks. Petrarcas fund af Ciceros breve *ad Atticum* i 1345.

Græske lærde emigrerer til Vesteuropa med deres håndskrifter. Der gøres op med skolastikkens aristotelisme, der bygger på indirekte arabisk formidling. Græsk sprog bliver igen studeret i Vesten, bl.a. av Valla, der kritiserer *Vulgata* under henvisning til den græske original og oversætter Homer, Herodot og Thukydide til latin. Erasmus udgiver *Ny Testamente* på græsk; det danner grundlag for Luthers bibeloversættelse.

Med bogtrykkerkunsten bliver så godt som alle antikke forfattere, der var bevaret igennem middelalderen, nu tilgængelige for et bredt publikum, særlig med Budés, Stephanus', Scaligers og Casaubons udgivervirksomhed.

NYERE TID
(født <1900)

Richard Bentley	Cambridge	1662-1742
Christian Gottlob Heyne	Göttingen	1729-1812
Friedrich August Wolf	Göttingen => Halle	1759-1824
John Lemprière	London	1765-1824
Angelo Mai	Napoli	1782-1854
August Immanuel Bekker	Berlin	1785-1871
Philipp August Böckh	Berlin	1785-1867
Gregor Wilhelm Nitzsch	Kiel => Leipzig	1790-1861
Karl Lachmann	Königsberg => Berlin	1793-1851
Karl Otfried Müller	Breslau	1797-1840
August Friedrich Pauly	Stuttgart	1796-1845
Raphael Kühner	Hannover	1802-1878
Karl Wilhelm Dindorf	Leipzig	1802-1883
Johan Nicolai Madvig	København	1804-1886
Karl Ernst Georges	Gotha	1805-1895
Moriz Haupt	Leipzig	1808-1874
Heinrich Ludolf Ahrens	Hannover	1809-1881
Theodor Beck	Halle => Bonn	1812-1881
Ernst Curtius	Berlin	1814-1896
Theodor Mommsen	Kiel => Leipzig => Breslau	1817-1913
Friedrich Blass	Kiel => Halle	1843-1907
Friedrich Nietzsche	Basel => Weimar	1844-1900
Erwin Rohde	Heidelberg	1845-1898
Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff	Berlin	1848-1931
Hermann Diels	Berlin	1848-1922
Georg Wissowa	Halle	1859-1931
Alfred Edward Housman	London => Cambridge	1859-1936
Anders Bjørn Drachmann	København	1860-1935
Eduard Norden	Zürich	1868-1941
Ernst Diehl	Halle	1874-1947
Felix Jacoby	Berlin	1876-1959
Paul Maas	Oxford	1880-1964
Giorgio Pasquali	Pisa	1885-1952
Franz Dornseiff	Leipzig	1888-1960
Eduard Fraenkel	Berlin => Oxford	1888-1970
Hermann Fränkel	Berlin => Stanford	1888-1977
Werner Jaeger	Berlin => Cambridge, MA	1888-1961
Rudolf Pfeiffer	München => Oxford => München	1889-1979
Bruno Snell	Hamborg	1896-1986

Den tekstkritiske metode bliver sat i system med Lachmann, der gør op med den overleverede tekst (*textus receptus*). En tekstkritisk udgave skal grundlægges på kollationer og udstyres med kritisk apparat. Metode: *recensio* > *archetypus* > *emendatio*. I løbet af det 19. århundrede bliver alle væsentlige antikke værker nu udgivet i forsvarlige tekstkritiske udgaver.

Den kildekritiske historieskrivning førte til, at man vendte sig mod andre former for tekstmateriale: indskrifter og papyri. Sprogvidenskaben bidrog samtidig til at forbedre studiet af sprog-historien.

Det homeriske spørgsmål kommer i fokus med romantikken. Wolf fastslog, at det var mundtlig digtning. Det 19. årh.s forskere var optaget af at udskille forskellige tekstlag og -dele, en "analytisk" tradition. Heroverfor stod unitarerne, der hævdede værkets enhed (bl.a. Nitzsch).

Enkelte oversigtsværker

- Kennedy, George A. (ed.): *The Cambridge History of Literary Criticism*. Vol. 1: *Classical Criticism*. Cambridge 1989.
- Pfeiffer, Rudolf: *History of Classical Scholarship. From the Beginning to the End of the Hellenistic Age*. Oxford 1968.
- Pfeiffer, Rudolf: *History of Classical Scholarship. 1300-1850*. Oxford 1976.
- Pöhlmann, Egert: *Einführung in die Überlieferungsgeschichte und in die Textkritik der antiken Literatur*. I-II. Darmstadt 2003.
- Reynolds, L.D.; Wilson, N.G.: *Scribes and Scholars. A Guide to the Transmission of Greek and Latin Literature*. Oxford 31991.